

**PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE. PRAWO
RODZINNE**

SPRAWY MAŁŻEŃSKIE

ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA

Art. 48 [Zdolność zawarcia] O możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyście z chwili zawarcia małżeństwa.

- Możliwość zawarcia małżeństwa jest oceniana dla każdego z małżonków osobno.
- Jest ona oceniana przez urzędnika stanu cywilnego na podstawie zaświadczenia przedstawionego przez cudzoziemca. Jedną z przesłanek oceny jest możliwość zastosowania klauzuli porządku publicznego.
- Jeśli cudzoziemiec nie może uzyskać takiego zaświadczenia w swoim kraju, wtedy musi zwrócić się do polskiego sądu w celu jego uzyskania w drodze postępowania prowadzonego w trybie nieprocesowym. Orzeczenie sądu jest de facto zezwoleniem na zawarcie związku małżeńskiego.

- Osoby nie mające żadnego obywatelstwa oraz osoby, których obywatelstwa ustalić nie można – prawo obowiązujące w miejscu ich zamieszkania.
- Osoba nie mająca miejsca zamieszkania albo o nieustalonym miejscu zamieszkania – prawo polskie.
- Osoba mająca więcej niż jedno obywatelstwo – możliwość zawarcia małżeństwa ocenia się na podstawie prawa tego państwa, z którym ta osoba jest najściślej związana.
- Osoba mająca więcej niż jedno obywatelstwo, w sytuacji kiedy jednym z tych obywatelstw jest obywatelstwo polskie – prawo polskie.

FORMA ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA

- Wszystkie warunki stawiane przez prawo pozytywne danego państwa nie będące przesłankami materialnymi - sposób składania oświadczeń woli przez nupturientów, przebieg ceremonii, udział świadków, udział organu państwowego, wymogi dotyczące niezbędnych dokumentów.

Art. 49 [Forma]

1. Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu państwa, w którym jest ono zawierane.

2. Jeżeli małżeństwo zawierane jest poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wystarczy zachowanie formy wymaganej przez prawo ojczyście obojga małżonków albo przez wspólne prawo miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu małżonków z chwili zawarcia małżeństwa.

- Jeśli małżonkowie są obywatelami różnych państw, a związek zamierzają zawrzeć w jeszcze innym państwie – łączna właściwość dwóch systemów prawnych.
- Niedochowanie wymogów dotyczących formy zawarcia małżeństwa – art. 48 i 49.
- Jeżeli małżonkowie lub jeden z nich nie posiadają żadnego obywatelstwa – prawo miejsca zamieszkania.
- Małżeństwo konsularne – zawierane poza granicami Polski przy udziale konsula lub innego przedstawiciela dyplomatycznego Polski.
- ✓ Żaden z małżonków nie jest obywatelem państwa, na terenie którego małżeństwo jest zawierane,
- ✓ Co najmniej jeden z małżonków jest obywatelem Polski,
- ✓ Na zawarcie małżeństwa konsularnego zezwala prawo państwa na terenie którego działa placówka dyplomatyczna.
- ✓ Konsul lub przedstawiciel dyplomatyczny ma uprawnienia urzędnika stanu cywilnego.
- ✓ Protokół z aktu zawarcia małżeństwa jest przesyłany do USC właściwego dla Warszawy – Śródmieście.

UNIEWAŻNIENIE MAŁŻEŃSTWA

Art. 50 [Brak zdolności oraz niezachowanie formy] O skutkach braku możliwości oraz niezachowania formy zawarcia małżeństwa rozstrzyga odpowiednio prawo, o którym mowa w przepisach [art. 48](#) i [art. 49](#).

- Art. 50 dotyczy instytucji unieważnienia małżeństwa, ale również ustalenia istnienia bądź też nieistnienia małżeństwa.
- Przyczyny unieważnienia małżeństwa:
  - ✓ Materialne – prawo ojczyście małżonków z chwili, kiedy został naruszony którykolwiek z wymogów materialnych, (art. 50 w zw. z art. 48)
  - ✓ Formalne – właściwe jest prawo obowiązujące w państwie, w którym małżeństwo zostało zawarte, (art. 50 w zw. z art. 49), bądź też prawo ojczyście obojga małżonków lub ich wspólny domicyl, (art. 50 w zw. Z art. 49 ust. 2)
- Statut – podstawy unieważnienia, przyczyny konwalidacji, krąg osób upoważnionych do wytoczenia powództwa.

Art. 52 [Stosunki majątkowe]

1. Małżonkowie mogą poddać swe stosunki majątkowe prawu ojczySTEMU jednego z nich albo prawu państwa, w którym jedno z nich ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu.

Wyboru prawa można dokonać także przed zawarciem małżeństwa.

2. Majątkowa umowa małżeńska podlega prawu wybranemu przez strony zgodnie z przepisem ust.

1. W razie braku wyboru prawa, do majątkowej umowy małżeńskiej stosuje się prawo właściwe dla stosunków osobistych i majątkowych między małżonkami z chwili zawarcia umowy.

3. Dokonując wyboru prawa dla stosunków majątkowych małżeńskich lub majątkowej umowy małżeńskiej wystarczy zachować formę przewidzianą dla majątkowych umów małżeńskich przez prawo wybrane lub prawo państwa, w którym do wyboru prawa doszło.

Art. 53 [Skuteczność małżeńskiego ustroju majątkowego względem osoby trzeciej]

1. Jeżeli małżonek i osoba trzecia będąca wierzycielem mają w chwili powstania zobowiązania miejsce zwykłego pobytu w tym samym państwie, prawo tego państwa stosuje się do oceny skuteczności małżeńskiego ustroju majątkowego wobec osób trzecich, chyba że osoba trzecia w chwili powstania zobowiązania znała charakter i treść tego ustroju lub przy dołożeniu należytej staranności mogła je poznać albo zostały dopełnione wymagania dotyczące jawności i wpisów przewidziane w prawie właściwym dla małżeńskiego ustroju majątkowego lub - w odniesieniu do praw rzeczowych na nieruchomościach - w prawie państwa, na którego terytorium nieruchomość się znajduje.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do odpowiedzialności małżonka za zobowiązania zaciągnięte przez drugiego małżonka w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny.

Art. 54 [Rozwiązanie małżeństwa i separacja]

1. Rozwiązanie małżeństwa podlega wspólnemu prawu ojcystemu małżonków z chwili żądania rozwiązania małżeństwa.
2. W razie braku wspólnego prawa ojcystego małżonków właściwe jest prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa miejsce zamieszkania, a jeżeli małżonkowie nie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa wspólnego miejsca zamieszkania - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mieli ostatnio miejsce wspólnego zwykłego pobytu, jeżeli jedno z nich ma w nim nadal miejsce zwykłego pobytu.
3. W razie braku okoliczności rozstrzygających o właściwości prawa na podstawie przepisów ust. 1 i 2, do rozwiązania małżeństwa stosuje się prawo polskie.
4. Postanowienia ust. 1-3 stosuje się odpowiednio do separacji.

**FRAGMENT PREZENTACJI
OPRACOWANY NA PODSTAWIE
PODRĘCZNIKA: J. GOŁACZYŃSKI,
PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE, WARSZAWA
2017, S. 308-327**

**STOSUNKI POMIĘDZY
RODZICAMI A DZIEĆMI**

Art. 55 [Rodzice a dzieci]

1. Ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka podlegają prawu ojczystemu dziecka z chwili jego urodzenia.
2. Jeżeli prawo ojczyste dziecka z chwili jego urodzenia nie przewiduje sądowego ustalenia ojcostwa, do sądowego ustalenia ojcostwa stosuje się prawo ojczyste dziecka z chwili ustalenia pochodzenia dziecka.
3. Uznanie dziecka podlega prawu ojczystemu dziecka z chwili jego uznania. W razie gdy prawo to nie przewiduje uznania dziecka, stosuje się prawo ojczyste dziecka z chwili jego urodzenia, jeżeli to prawo uznanie przewiduje.
4. Uznanie dziecka poczętego lecz nienarodzonego podlega prawu ojczystemu matki z chwili uznania.

Art. 56 [Odesłanie do Konwencji]

1. Prawo właściwe dla spraw z zakresu władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem określa Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze w dniu 19 października 1996 r. (Dz.Urz. UE L 151 z 11.06.2008, str. 39; Dz.U. z 2010 r. Nr 172, [poz. 1158](#)).
2. W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka na pobyt w państwie niebędącym stroną konwencji, o której mowa w ust. 1, prawo tego państwa określa od chwili tej zmiany warunki stosowania środków podjętych w państwie dawnego zwykłego pobytu dziecka.

Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci
z dnia 19 października 1996 r. ([Dz.U. 2010 Nr 172, poz. 1158](#))

Rozdział I. ZAKRES ZASTOSOWANIA KONWENCJI.

Artykuł 1 [Cele Konwencji]

1. Niniejsza Konwencja ma na celu:

- a) określenie państwa, którego organy są właściwe do podejmowania środków zmierzających do ochrony osoby lub majątku dziecka;
- b) określenie prawa właściwego, stosowanego przez te organy w wykonywaniu ich jurysdykcji;
- c) określenie prawa właściwego dla odpowiedzialności rodzicielskiej;
- d) zapewnienie uznania i wykonania środków ochrony we wszystkich Umawiających się Państwach;
- e) nawiązanie współpracy pomiędzy organami Umawiających się Państw niezbędnej do zrealizowania celów Konwencji.

2. Dla celów Konwencji pojęcie „odpowiedzialność rodzicielska” oznacza władzę rodzicielską lub wszelki inny podobny stosunek władzy, który określa prawa, uprawnienia i obowiązki rodziców, opiekunów lub innych przedstawicieli ustawowych w stosunku do osoby lub majątku dziecka.

Artykuł 2 [Zakres podmiotowy] Konwencję stosuje się do dzieci, począwszy od ich urodzenia aż do ukończenia przez nie 18 roku życia.

Artykuł 3 [Przeznaczenie środków ochrony] Środki, o których mowa w artykule 1, mogą w szczególności odnosić się do:

- a) przyznania, wykonywania oraz częściowego lub całkowitego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej, jak również do jej przekazywania;
- b) pieczy włącznie z opieką nad osobą dziecka i w szczególności prawem do decydowania o jego miejscu pobytu, jak również prawa do osobistej styczności włącznie z prawem do zabrania dziecka na czas ograniczony „w inne miejsce aniżeli miejsce zwykłego pobytu;
- c) opieki, kurateli i podobnych instytucji;
- d) wyznaczenia i zakresu zadań osoby lub jednostki, która jest odpowiedzialna za osobę lub majątek dziecka, reprezentuje go lub udziela mu pomocy;
- e) umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczej albo opieki nad nim przez *kafala* lub podobną instytucję;
- f) nadzoru organów publicznych nad opieką nad dzieckiem przez każdą osobę, która jest odpowiedzialna za dziecko;
- g) zarządzania, zabezpieczania lub dysponowania majątkiem dziecka.

Artykuł 4 [Wyłączenie stosowania] Konwencji nie stosuje się do:

- a) ustalenia i zaprzeczenia rodzicielstwa;
- b) orzeczeń w sprawach adopcji i środkach przygotowujących do adopcji, jak również unieważnienia i odwołania adopcji;
- c) nazwiska i imion dziecka;
- d) stwierdzenia pełnoletności;
- e) obowiązków alimentacyjnych;
- f) powiernictwa oraz dziedziczenia;
- g) ubezpieczenia społecznego;
- h) środków publicznych o charakterze ogólnym w sprawach wychowania i zdrowia;
- i) środków podejmowanych w wyniku przestępstw popełnionych przez dzieci;
- j) orzeczeń o prawie azylu oraz dotyczących imigracji.

Rozdział III. PRAWO WŁAŚCIWE.

Artykuł 15 [Podejmowanie środków ochrony dziecka przez organ sądowy lub administracyjny]

1. Przy wykonywaniu jurysdykcji przyznanej zgodnie z postanowieniami rozdziału II, organy Umawiającego się Państwa stosują przepisy własnego prawa.
2. Jednakże o ile ochrona osoby lub majątku dziecka tego wymaga, mogą one wyjątkowo zastosować lub wziąć pod rozwagę prawo innego Państwa, z którym dana sytuacja ma ścisły związek.
3. W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka na pobyt w innym Umawiającym się Państwie, prawo tego innego Państwa, od chwili nastąpienia zmiany, określa warunki stosowania środków podjętych w państwie dawnego zwykłego pobytu.

Artykuł 16 [Odpowiedzialność rodzicielska powstała bez udziału organu sądowego lub administracyjnego]

1. Powstanie i ustanie odpowiedzialności rodzicielskiej z mocy prawa, bez udziału organu sądowego lub administracyjnego podlega prawu państwa zwykłego pobytu dziecka.
2. Powstanie i ustanie odpowiedzialności rodzicielskiej z mocy porozumienia lub jednostronnej czynności prawnej, bez udziału organu sądowego lub administracyjnego, podlega prawu państwa zwykłego pobytu dziecka z chwili, gdy porozumienie lub czynność jednostronna stają się skuteczne.
3. Odpowiedzialność rodzicielska istniejąca według prawa państwa zwykłego pobytu dziecka trwa także po zmianie zwykłego pobytu dziecka na inne państwo.
4. W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka, przyznanie z mocy prawa odpowiedzialności rodzicielskiej osobie, której taka odpowiedzialność dotychczas nie przysługiwała, podlega prawu państwa nowego zwykłego pobytu.

Artykuł 17 [Wykonywanie odpowiedzialności rodzicielskiej] Wykonywanie odpowiedzialności rodzicielskiej podlega prawu państwa zwykłego pobytu dziecka. W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka, podlega prawu państwa nowego zwykłego pobytu.

Artykuł 18 [Odebranie odpowiedzialności rodzicielskiej, zmiana warunków jej wykonywania] Odpowiedzialność rodzicielska przewidziana w artykule 16 będzie mogła być odebrana, a warunki jej sprawowania zmienione, przez środki podjęte na podstawie Konwencji.

Artykuł 19 [Ochrona osoby trzeciej]

1. Ważność czynności prawnej dokonanej między osobą trzecią a inną osobą, która byłaby uprawniona do działania jako przedstawiciel ustawy według prawa państwa, w którym czynność została dokonana, nie może być kwestionowana, ani też osoba trzecia pociągnięta do odpowiedzialności z tego tylko powodu, że ta inna osoba nie była uprawniona do działania jako przedstawiciel ustawy na podstawie prawa wskazanego w postanowieniach niniejszego rozdziału, chyba że osoba trzecia wiedziała lub powinna była wiedzieć, że odpowiedzialność rodzicielska podlega temu prawu.

2. Postanowienia ustępu poprzedzającego stosuje się tylko w razie, gdy czynność prawna została dokonana między osobami obecnymi na terytorium tego samego państwa.

Artykuł 20 [Zakres stosowania przepisów] Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie, nawet jeżeli prawem przez nie wskazanym jest prawo państwa niebędącego stroną Konwencji.

Artykuł 21 [Objaśnienie pojęcia]

1. W rozumieniu niniejszego rozdziału termin "prawo" oznacza ogół przepisów obowiązujących w państwie z wyłączeniem norm kolizyjnych.

2. Jednakże jeżeli na podstawie artykułu 16 ma zastosowanie prawo państwa niebędącego stroną Konwencji i jeżeli normy kolizyjne tego państwa wskazują jako właściwe prawo innego państwa niebędącego stroną Konwencji, które zastosowałoby własne prawo, stosuje się prawo tego innego państwa. Jeżeli według prawa tego innego państwa nie ma ono zastosowania, stosuje się prawo wskazane w artykule 16.

Artykuł 22 [Obowiązek stosowania prawa] Od stosowania prawa wskazanego w postanowieniach niniejszego rozdziału nie można odstąpić chyba że jego stosowanie jest wyraźnie sprzeczne z porządkiem publicznym, przy uwzględnieniu dobra dziecka.

Rozdział 13. Przysposobienie.

Art. 57 [Przysposobienie]

1. Przysposobienie podlega prawu ojczytemu przysposabiającego.
2. Przysposobienie wspólne przez małżonków podlega ich wspólnemu prawu ojczytemu. W razie braku wspólnego prawa ojczytego stosuje się prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania w tym samym państwie - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają miejsca zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo państwa, z którym małżonkowie w inny sposób są wspólnie najściślej związani.

Art. 58 [Rozwinięcie] Przysposobienie nie może nastąpić bez zachowania przepisów prawa ojczytego osoby, która ma być przysposobiona, dotyczących zgody tej osoby, zgody jej przedstawiciela ustawowego oraz zezwolenia właściwego organu państwowego, a także ograniczeń przysposobienia z powodu zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania na miejsce zamieszkania w innym państwie.

Rozdział 14. Opieka i kuratela.

Art. 59 [Opieka i kuratela]

1. Prawo właściwe dla opieki i kurateli nad dzieckiem określa [Konwencja o jurysdykcji](#), prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze w dniu 19 października 1996 r.

2. W razie zmiany zwykłego pobytu dziecka na pobyt w państwie niebędącym stroną konwencji, o której mowa w ust. 1, prawo tego państwa określa od chwili tej zmiany warunki stosowania środków podjętych w państwie dawnego zwykłego pobytu dziecka.

Art. 60 [Rozwinięcie]

1. Ustanowienie opieki albo kurateli lub innych środków ochronnych dla osoby pełnoletniej podlega prawu ojczyystemu tej osoby.

2. Jeżeli sąd polski orzeka o środkach, o których mowa w ust. 1, w stosunku do cudzoziemca mającego miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej, stosuje się prawo polskie.

3. Wykonywanie środków, o których mowa w ust. 1, podlega prawu państwa, na którego terytorium ma miejsce zwykłego pobytu osoba, której te środki dotyczą.

4. W przypadkach, o których mowa w [art. 1107 § 2 i 3](#) ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014 r. [poz. 101](#), z późn. zm.²⁾), stosuje się prawo polskie. To samo dotyczy wykonywania orzeczonych środków.

Art. 61 [Kuratela dla osoby prawnej] Do kurateli dla osoby prawnej stosuje się prawo państwa, któremu osoba ta podlega.

Art. 62 [Kuratela dla załatwienia poszczególnych spraw] Dla kurateli do załatwienia poszczególnej sprawy stosuje się prawo państwa, któremu sprawa ta podlega.

Rozdział 15. Obowiązki alimentacyjne.

Art. 63 [Zobowiązania alimentacyjne] Prawo właściwe dla zobowiązań alimentacyjnych określa rozporządzenie Rady (WE) [nr 4/2009](#) z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.Urz. UE L 7 z 10.01.2009, [str. 1](#)).

Rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych z dnia 18 grudnia 2008 r. ([Dz.Urz.UE.L 2009 Nr 7, str. 1](#))

Artykuł 1. Zakres stosowania.

1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie do zobowiązań alimentacyjnych wynikających ze stosunku rodzinnego, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa.

2. W niniejszym rozporządzeniu termin "państwo członkowskie" oznacza państwa członkowskie, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie.

Rozdział III. PRAWO WŁAŚCIWE.

Artykuł 15. Określenie prawa właściwego. Prawo właściwe w sprawach zobowiązań alimentacyjnych jest określane zgodnie z Protokołem haskim z 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym w sprawach zobowiązań alimentacyjnych (dalej zwanym "Protokołem haskim z 2007 roku") w państwach członkowskich, dla których protokół ten jest wiążący.